

80 aastat tagasi ei kasvatanud Eesti koolid pehmosid, vaid tublisid sõdureid

Erinevalt tänasest olid kolmekümnendatel Eesti kooliõpilaste sõjalised oskused muljetavaldavad: nad oskasid püssi lasta, olid distsiplineeritud ja marssisid paremini kui nende isad kaitseliidus.

PEKKA ERELT

pekka.erelt@ekspress.ee

Hiljuti tödes valitsus, et 70% Eesti noormeestest ei saa nõrga tervise tõttu kaitseväge aega teenima minna. Ei valitsus ega sõjaväelased seda ei usu, kusjuures viimased näevad tegelike põhjustena noorte puudulikku isamaalist kasvatust koolis ja viletsat kaitsetahet. 1930. aastate Eestis oli olukord sootuks vastupidine. Ajateenistusest kõrvale ei hiilitud ja sinna läksid juba korraliku sõjalise ettevalmistusega noored, kes olid mõõtnud oma oskusi üleriigilistel koolinoorte sõjalistel õppustel. Ja need õppused polnud naljategu: 2. juunil 1937 anti avapauk manöövrile, mis kestsid koguni kümme päeva.

Püssi alla kutsuti 5134 noort, kes jagati viide rühma: algajad, noorem, keskmine, vanem ja erikursus. Osalesid nii keskkoolide, gümnaasiumide kui ka kutsekoolide õpilased. Koolinoori segamini ei pandud: õpurite kompaniid moodustati koolide kaupa. Väljaõpe viidi ellu kõrgel tasemel – õppusi juhtisid kohalike kaitsevägeeringkondade ülemad ning kaasati hulk vanemaid ohvitseri, et „viia õppuste tööd võimalikult lähemale sõjaväelisele väljaõppele ning korrale ja distsipliinile“, nagu kirjutas Uus Eesti.

Nõmme spordiväljak oli täis nutvaid poisse

Tallinna koolidest loodi tosin kompaniid, neist viis moodustasid Tondil kooliõpilaste pataljoni. Ülejäänud kümme kompaniid jaotati autotankide rügemendi, pioneerpataljoni, sidepataljoni ja mereväe ekipaazi vahel. Halva ilma puhul oli kavas

PIHTAS! Kooliõpilased olid täpsed laskurid.

Neil päevil oli Tondi kasarmute õu tulvil kirevat elu. Paarsada värviliste vormimütside ja ebaühtlase riietusega innukat koolipoissi askeldas läbisegi. Osa poisse kuulas selgitusi kuulide hajumise kohta märklaua ees, kuhu oli lastud 300 meetri kauguselt. „Poisid on huviga asja juures ja mõnigi noor sõdur poeks kas või silmadega märklauast läbi. Natuke eemal, aia ääres, on tekile osadeks lammutatud vene vintpüss. Kuidas seda jälle ruttu ja kõige otsarbekohasemalt kokku panna, selle kohta annab poistele seletust instruktor. Kolmas grupp tegutseb kuulipilduja juures,“ kirjeldas Uus Eesti.

Nõmmele Pioneerpataljoni saadetud noored seevastu said näha, kuidas lõhkevad gaasimürsud. Selleks kamandati noored spordiplatsi ääres asuvale mäenõlvakule. „Plahvatavad igat sorti gaasipommid, maad üles kündes ja mulda kõrgele paisates. Ja ohvitser annab seletust, kuidas üks kui teine gaas mõjub ja kuidas selle vastu võidelda,“ kirjutas Uus Eesti.

Poistele demonstreeriti ka leegihaitjaid, mille hävitav mõju ulatus 20 meetri kaugusele. Sellele järgnes suur finaali – suitsukate koos pisargaasiga, mis paksu uduna kattis kogu Nõmme spordiväljaku. „Poisid tormasid suitsupilvi nuusutama ja varsti oli Nõmme spordiväljak täis pisaraid nutvaid poisse,“ kirjeldas Vaba Maa. „Mul on küll kõva süda ja nutma ei hakka kunagi, kuid see gaas, pagan, võttis silmist vee väl-

ja,“ sõnas üks poistest vesiseid silmi pühkides.

Saksa poisid läksid õppustele trummiga

Õppusi jälginud Koolivalitsuse direktor **Otto Kiisel** polnud rahul metsas müttavate poiste riietusega – nad olevat sellise õppuse jaoks liiga hästi riides. „Jah, oleme seda neile mitu korda ütelnud, kuid nad tulevad ikkagi nende riietega,“ sõnas vastutav ohvitser. Samas kiitis ta saksa koole, kus peaaegu kõik poisid kandsid spordidresse. „Toomkooli poisid oma rühmaga erinevad teistest ka seetõttu, et neil on kaasas paar trummi. Pikema marsimise ajal pöristatakse seda ja siis läheb hoopis lõbusamalt,“ kirjutas Uus Eesti.

Metsatukas näidati noortele veel palkide purustamist tugevajõulise lõhkeainega. „Puud purunevad nagu pilpad ja kultuurfilmi operaatoreil Märskal, kes sündmust lähedalt filmib, on tegemist, et hoiduda taevast sadavate puutükkide ja väikeste kivide eest.“

Tühja kõhtu noored sõdurid tundma ei pidanud. Neid kostitati rammusa lihasupiga. Ka oli elu õppustel vaheldusrikas: koolinoortele korraldati tutvumiskäike eri väeosadesse, kusjuures lennuvägi saatis igast koolist üks-kaks loosiga valitud poissi taevaalaotusse.

Õppused lõppesid kõigis koolides korraldatud võistlustega laskmises ja granaadiheites.

Toonased Eesti koolinoored olid head laskurid. Näiteks 1936. aastal sooritas laskmiskatsed edukalt 2001 koolinoort, neist meistriklassi said 7, esimese 78, teise 724 ja kolmanda 1192. Parimad laskurid olid Nõmme, Jõhvi, Vändra ja Narva koolidest. „Provintsikoolides on õpilaste vähesed arvud tõttu võimalus iga õpilase tööle ja arengule rohkem rõhku panna,“ arvas Uus Eesti.

Sõjaline õpetus koolides ilmselgelt meeldis toonastele Eesti koolipoistele. „Distsipliin õppursõdurite hulgas on suurepärane. Puudumisi õppustest juhtub väga harva ja sedagi ainult haigusejuhtumitel,“ võttis Uus Eesti kokku. Õppusi saabus jälgima magister **Mikko Mäkelä** Turu ülikoolist, kes oli üllatunud õppuste heast korraldusest ning ütles, et Soomes sellist õppust veel ei ole.

Paraad Vabaduse väljakul
Koolinoorte sõjalised õppused lõp-

kasutada õppetöös väeosade siseruume.

Mida noortele õpetati? Suurtes joontes sama mida ajateenijatele: riviõppus, laskmine, lahinguteenistus ja topograafia. Kusjuures pearõhk pandi praktilisele väljaõppele, teooriatunnid jäeti enamas ti kõrvale. Väljaõpe erines vanuseti. Algajad said ettevalmistuse jalaväe alal, keskmine kursus tutvus suur-tükiväega ja vanem kursus lisaks veel lennuväega. Eesmärk oli see, et koolilõpetaja peab olema korralikult väljaõpetatud jalaväelane, kes lisaks tunneb veel kõiki teisi väeliike.

RASKE ÕPPUSEL...:
Kooliõpilased tutvuvad õppustel kaevikuga.

NAGU SÕJAVÄGI:
Kooliõpilaste paraad Vabaduse väljakul 11. juunil 1937.

HÄRRA RIIGIVANEM: Riigivanem Konstantin Päts tervitab Tallinna ja Nõmme koolide juhte.

pesid Vabaduse väljakul korraldatud paraadiga, millel osalesid Tallinna ja Nõmme koolid. Kella kolmeks olid noored nelinurkselt üles rivistatud. Mõni minut pärast kolme saabusid kaitsevägede ülemjuhataja kindral **Johan Laidoner** ja haridusminister kolonel **Aleksander Jaakson**. Pärast seda, kui Laidoner oli kõiki koole järgemööda tervitanud, saabus Vabaduse väljakule riigivanem **Konstantin Päts**.

„Tervist, õpilased!“ hüüdis riigivanem.

„Tervist, härra riigivanem!“ kõlas üle platsi mürisev vastus.

„Teie lähete ellu suure ülesande-

ga olla juhtideks meie ühise kodumaa kaitsel, kui seda peaks olema vaja kallaletungijate vastu. Kui teie ka tegelikult olukorras sama hästi ja tahtlikult oma ülesandeid täidate kui möödunud õppustel, siis olete täitnud kohustuse isamaa vastu. Selleks soovin teile järgneva elu kõige paremat,“ kõneles riigivanem Päts.

Riigivanema kõne lõppedes lauldi hümnit ja seejärel algas paraad, millel marssis koolide lippude all üle 2000 õpilase ning mida Päts ja Laidoner jälgisid tribüünilt. „Tublis valvesammus möödusid kooliõpilaste read riigijuhtide eest,“ kir-

jutas Vaba Maa, lisades, et tänavustel õppustel oli eriline rõhk rividrilil ning selles tunnistati parimaks Tallinna tehnikum.

„Paraadmarss jättis väga hea mulje. Noored näitasid, et nad on isegi tublimad kui nende isad kaitseliidu paraadil ega jää maha sõjaväe paremate üksuste esinemisest. Hea mulje jättis ka ühtlane riietus. Enamiku koolide poisid olid ühtlaselt valgetes suvesärkides,“ kiitis Päevaleht.

Õhtul ootas koolinoori ees veel

SIRGES RIVIS:
Kooliõpilased
Vabaduse
väljakul
paraadiks
üles-
rivistatuna.

pidulik aktus, millel jagati koolidevaheliste võistluste auhindu. Laskmises saavutas esikoha Nõmme gümnaasium, teiseks tuli Tallinna tehnikum ja kolmandaks Inglise kolledž. Granaadiheites oli esikolmik sama, ainult järjekord oli vastupidine. Õppust ja paraadi võis ju nimetada propagandaürituseks, ent keegi ei saanud eitada seda, et noortel jagus sarnast indu ja kaitsetahet nagu esimestena vabadussõtta läinud koolinoortel kaks kümnendit varem.